

Гідродинамічні процеси і апарати

Гідромеханіка – це наука про рух рідин і газів.

Закони гідромеханіки вивчаються в гідравліці, яка складається з двох розділів – гідростатика і гідродинаміки.

Гідростатика розглядає закони рівноваги і стану спокою, а гідродинаміка – закони руху рідин і газів.

В промисловості будівельних матеріалів технологічні операції (перемішування литих і пластичних сумішей, транспортування їх, транспортування різних дисперсних матеріалів з допомогою пневмотранспорту, рух теплоносіїв в печах і сушарках, формування виробів і інші) пов'язані із загальними законами гідродинаміки.

В гідравліці об'єднують рідини, гази і пари під одним іменуванням – **рідини**.

При виводі основних закономірностей в гідравліці вводять поняття ідеальної рідини, яка відрізняється від ідеальної (в'язкої) тим, що є абсолютно не стискуваною, під дією навантаження, не змінює густину при зміні температури і не має в'язкості.

Реальні рідини поділяються на крапельні і пружні.

Крапельні рідини практично є не стискуваними і незначно змінюють об'єм при зміні температури. Їх густина:

$$\rho = \frac{m}{V}$$

Об'єм пружних рідин (газів, парів) дуже змінюються при зміні температури і тиску. Їх густина:

$$\rho = \frac{P \cdot M}{R \cdot T}$$

P - тиск

M – маса 1 кмоль газу

R – універсальна газова стала, 8,31 Дж/(моль•К)

Рідина чинить тиск на дно і стінки посудини, в якій знаходиться і на поверхню будь-якого тіла зануреного в неї.

Тиск в будь-якій точці рідини є однаковий у всіх напрямках.

Під час руху реальної рідини в ній виникають сили внутрішнього тертя, що перешкоджають цьому руху.

Властивість рідини чинити опір зсуву називається в'язкістю.

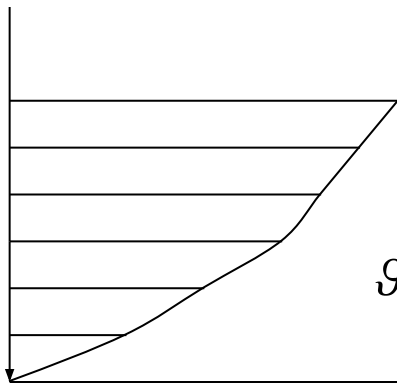
$$F = +\zeta \cdot S \cdot \frac{\Delta \vartheta}{\Delta x}$$

$\Delta \vartheta$ - абсолютний зсув верстви II по верстви I

$\frac{\Delta \vartheta}{\Delta x}$ - відношення, яке характеризує відносний зсув називається градієнтом швидкості

ζ – коефіцієнт пропорційності, або в'язкість (Пуаз, П) $(\text{Па} \cdot \text{с})$ $1(\text{Па} \cdot \text{с}) = 10\text{П} = 1000\text{сП}$

Характеристика в'язкості

II	
$S \rightarrow F$	$\longrightarrow V + dV$
I	
$S \leftarrow R$	$\longrightarrow V$

Сила опору R , яка виникає всередині рідини є рівною силі F і направлена в протилежну сторону ($F = - R$).

Відношення цієї сили до поверхні дотику верств позначають через τ

$$\left(\tau = \frac{R}{S} \right)$$

Закон внутрішнього тертя Ньютона

$$\tau = -\zeta \cdot S \frac{d\vartheta}{dx}$$

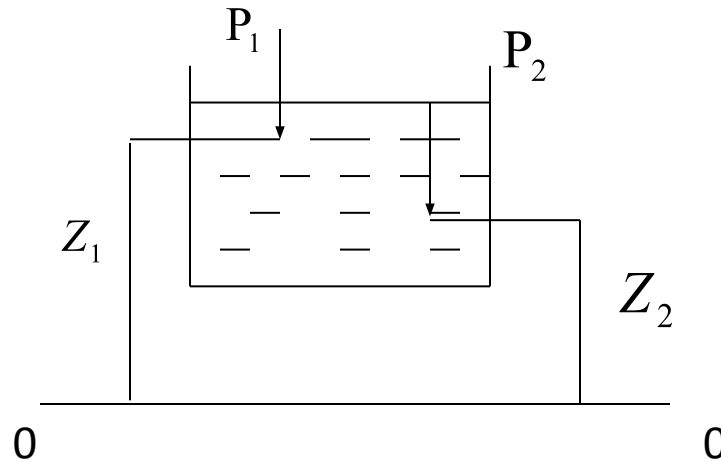
ζ - коефіцієнт пропорційності динамічним коефіцієнтом в'язкості ($\text{Па} \cdot \text{с}$)

динамічною в'язкістю або просто в'язкістю

Рівняння

Гідростатики

Для кожної точки рідини, яка знаходиться в стані спокою сума нівелірної висоти і статичного опору є постійною

Основні рівняння гідростатики

$$Z_1 + \frac{P_1}{(\rho \cdot g)} = Z_2 + \frac{P_2}{(\rho \cdot g)} \quad Z + \frac{p}{(\rho \cdot g)} = const$$

Z – нівелірна висота (геометричний напір) або питома потенціальна енергія положення даної точки над площиною поршня.

$\frac{P}{(\rho \cdot g)}$ – статичний (п'єзометричний) напір або питома потенціальна енергія тиску.

Основне рівняння гідростатики є окремим випадком закону збереження енергії:

Питома потенціальна енергія у всіх точках рідини, що знаходиться в спокої є величиною постійною.

Закон

Паскаля

Тиск, створений в будь-якій точці нестискуваної рідини, передається однаково всім точкам його об'єму.

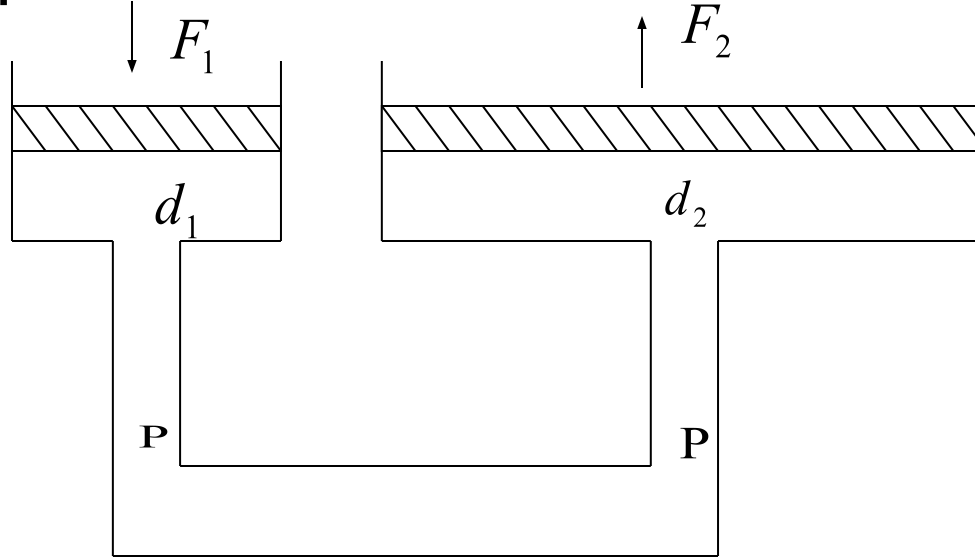
З використанням основного рівняння гідростатики працюють гідравлічні преси, що широко використовуються в промисловості будівельних матеріалів.

$$P_1 + \rho \cdot g \cdot z_1 = P_2 + \rho \cdot g \cdot z_2$$

$$P_1 = P_2 + \overset{\text{аб}}{\underset{\text{о}}{\rho}} \cdot g (z_1 - z_2)$$

Принципова схема гідравлічного преса

$$F_1 = P \frac{\pi d_1^2}{4}$$

$$F_2 = P \frac{\pi d_2^2}{4}$$

Сила F_2 буде у стільки разів більшою від сили F_1 у скільки разів площа поршня d_2 є більшою за площу поршня d_1 , тобто з допомогою невеликих зусиль між поршнем d_2 і плитою створюються значні стискувальні навантаження.

Гідростатика

Основний об'єкт вивчення гідростатики – потік рідини між обмеженими поверхнями.
Рушійна сила потоку – різниця тисків.

Сталий рідини	і	несталий рух
швидкість рідини в будь-якій точці простору не змінюється в часі		змінюється за величиною і напрямком

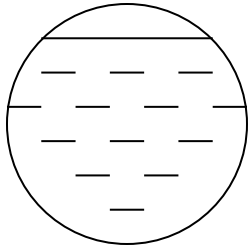
В інженерних розрахунках використовують середню швидкість

$$g = V/S \quad V - \text{об'ємна витрата рідини;}$$

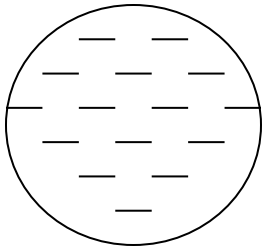
$$V = g \cdot S \quad S - \text{живе січення потоку.}$$

Масова витрата рідини:

$$M = \rho \cdot g \cdot S$$

Потоки безнапірні мають вільну поверхню.

Напірні потоки не мають вільної поверхні.

Два види потоку руху рідини: ламінарний і турбулентний.

Ламінарний – впорядкований верстовий (окремі верстви рідини ковзають один відносно одного).

Турбулентний – невпорядкований (часточки рідини рухаються за складними весь час змінними траєкторіями).

Режим руху рідини залежить від швидкості потоку, густини і в'язкості рідини, діаметра труби.

Ці величини входять в безрозмірний комплекс – критерій Рейнольдса

$$R_e = \vartheta \cdot d \cdot \rho / \zeta$$

Перехід від ламінарного потоку до турбулентного відбувається при критичному значенні критерій Рейнольдса

Ламінарний режим при русі потоку спостерігається при $R_e \leq 2300$

Розподіл швидкостей і втрата рідини в потоці

При ламінарному русі розподіл швидкостей в трубі носить параболічний характер і описується рівнянням

Закон Стокса

$$\frac{v_r}{v_{\max}} = 1 - \frac{r^2}{R^2}$$

$$v_r = v_{\max} \left(1 - \frac{r^2}{R^2} \right) \quad v = \frac{v_{\max}}{2}$$

$$v_r = 2v \left(1 - \frac{r^2}{R^2} \right)$$

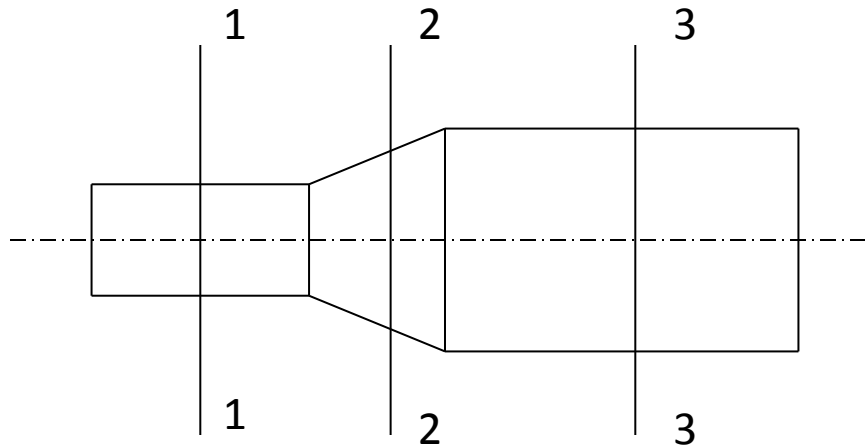
При турбулентному потоці через хаотичний рух частинок відбувається вирівнювання швидкостей.

Середня швидкість турбулентного потоку значно вища за половину максимуму, причому їх відношення $\frac{v}{v_{\max}} = f(R_e)$ при $R_e = 10^4$ $v \approx 0.8v_{\max}$

При установлениому (сталому) русі через кожне поперечне січення трубогу при його повному заповненні за однаковий проміжок часу проходить одна і та ж кількість рідини.

$$Q_1 \cdot S_1 = Q_2 \cdot S_2 = Q_3 S_3 \quad \text{рівняння нерозривності потоку при сталому русі.}$$

$$V_1 = V_2 = V_3$$

Рівняння

Бернуллі

$$\frac{Q^2}{(2g)^2} + \frac{P}{\rho \cdot g} + Z = const$$

або для будь-яких двох подібних точок потоку

$$\frac{v_1^2}{2g} + P_1(\rho \cdot g) + Z_1 = \frac{v_2^2}{2g} + P_2(\rho \cdot g) + Z_2$$

При сталому русі ідеальної рідини сума потенціальної і кінетичної енергії рідини для кожного з поперечних січень потоку є величиною постійною.

Величина $Z + \frac{P}{\rho \cdot g} + \frac{v^2}{2g}$ називається повним гідродинамічним напором,

де Z – геометричний напір
 $\frac{P}{\rho \cdot g}$ – статистичний напір
 $\frac{v^2}{2g}$ – динамічний напір
 H_2 або питома потенціальна енергія положення;
 $H_{ст}$ питома потенціальна енергія тиску в даній точці;
 $H_{дин}$ або питома кінетична енергія в даній точці.

Під час руху реальних рідин внаслідок в'язкості рідини і сил тертя до стінок труби виникають сили, що створюють опір руху рідини.

На подолання виниклого гідравлічного опору буде витрачатися частина енергії потоку, яка носить назву витраченого напір

Тому в рівняння Бернуллі вводиться ще один

член

$$Z_1 + \frac{P_1}{(g \cdot \rho)} + \frac{v_1^2}{2g} = Z_2 + \frac{P_2}{(\rho \cdot g)} + \frac{v_2^2}{2g} + H_{\text{втр}}$$

Гідравлічний опір в трубогонах

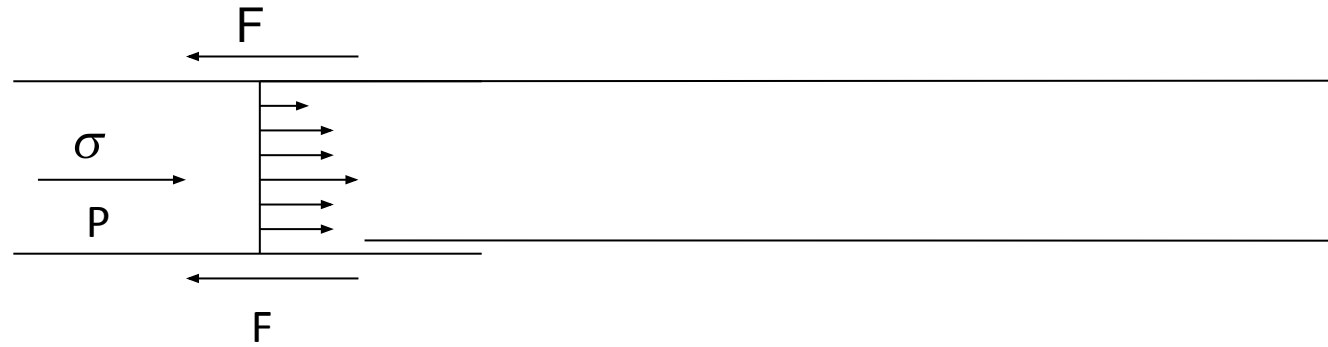
При русі рідини по трубі між стінками і потоком виникають сили опору, обумовлені гальмуванням граничних верств до стінок (сили тертя).

Завдяки в'язкості рідини це гальмування передається до наступних верств.

Рівнодіюча сила опору F направлена в сторону, протилежну рухові.

Для подолання опору тертя і підтримки руху потоку необхідно затратити додаткову енергію.

Енергію або напір, необхідний для подолання сил тертя називають втратами напору на тертя або лінійними втратами напору $H_{втр}$.

$$H_{втр} = (z_1 - z_2) + \left[\frac{P_1}{\rho g} - \frac{P_2}{\rho g} \right] + \left[\frac{v_1^2}{2g} - \frac{v_2^2}{2g} \right]$$

На горизонтальній ділянці $(z_1 = z_2)$ при рівномірному русі потоку $(v_1 = v_2)$
труби
втрати
напору

$$H_{втр} = \frac{\Delta p}{\rho g} = H_{тер}$$

Втрати напору зумовлені також:

Різкою зміною січення.

Різкою зміною напрямку руху потоку.

Втрати напору, що виникають в результаті різкої зміни конфігурації

межі потоку називають місцевими втратами $H_{м.о}$

або втратами напору на місцеві опори.

Таким чином загальні втрати напору

$$H_{втр} = H_{тер} + H_{м.о}$$

Втрати напору на тертя залежать від діаметра труби d і довжини труби L , фізичних властивостей рідини – в'язкості Z і густини ρ , середньої швидкості руху рідини u , шорховатості стінок труби $n_{ш}$

$$\Delta P_{тер} = f(d, l, \rho, z, u, n_{ш})$$